

Runoretki

Kieliä kehiin -hankkeen suunnitelma Maijalanpuiston päiväkodille joulukuussa 2016 (vgo Raija Ruohon, Ito Sini Savonen)

Alkusanat

Työskentelemme Maijalanpuiston päiväkodissa. Yksikkömme on hyvin monikulttuurinen, syksyllä 2016 se koostui 20 eri kansallisuudesta. Panostamme paljon suomi toisena kielenä -opetukseen. Lapsille tehdään suomi toisena kielenä oppimissuunnitelmat. Lisäksi päiväkodissamme tuetaan kieliä eri menetelmin. Päiväkodissamme on englanninkielinen ryhmä. Lisäksi meillä vierailee kielen opettajiksi opiskelevia pitämässä eri kielisiä kielisuihkutuksia. Olemme myös mukana Moomin Language -hankkeessa, jota voi hyödyntää englannin ja suomen kielen oppimisessa.

Päiväkodin arjessa suomen kieli on havaintojemme mukaan yksinkertaista, sisältäen paljon toistoja ja konkretiaa. Monet suomea äidinkielenään puhuvat lapset hyötyisivät monipuolisemmasta ja rikkaammasta suomen kielen mallista. Siksi halusimme luoda suomen kielen rikastuttamiseen sopivan materiaalin, jota olisi mahdollisimman helppo käyttää päiväkodin arjessa yhtenä pienryhmätoiminnan muotona. Myös varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016 ohjasi meitä aiheen valintaan. Haluamme myös kiinnittää huomiota suomen kielen rikkauteen erityisesti Suomen itsenäisyyden 100-vuotis juhluvuotena.

Suomen kielen rikastuttamisen välineeksi valittiin runot. Runoissa kieli on rikasta: hassuttelua, kaksoismerkityksiä, kuvailevia sanoja. Edellä mainitun vuoksi runot ovat ehkä jääneet vähäiselle käytölle monikielisessä oppimisympäristössämme. Lyhyessäkin runossa voi olla tiiviisti paljon asiaa.

Testaamme materiaalia ennen sen lanseerausta henkilökunnalle. Testauksen jälkeen kerromme projektista ja materiaalista päiväkotimme henkilökunnalle sekä ohjeistamme sen käyttöönotossa.

Olemme valmistaneet runoihin perustuvan 10 kerran valmiin materiaalin, joka on koottu helposti liikuteltavaan matkalaukkuun. Tuokiot on tarkoitus toteuttaa enintään 6 lapsen pienryhmätoimintana. Pienryhmät voi koota joko samasta ryhmästä tai yli ryhmärajojen. Ryhmän (lapset ja aikuinen) olisi tarkoitus pysyä samana kaikki 10 kertaa. Materiaali on suunnattu 4-5 -vuotiaille suomea osaaville lapsille. Tuokiot noudattavat tiettyä, joka kerta samana toistuvaa struktuuria. Yhden tuokion kesto on n.30-45 minuuttia. Jokaiselle "runoretkelle" on oma teemansa. Ryhmän vetäjä tutustuu etukäteen teemaan ja varaa paikan ja tarvittavat välineet, jos niitä ei löydy matkalaukusta.

Tuokion kulku

1. Aloitusruno (kuva: matkalaukku ja villasukat)
2. Käsiteltävä runo (kuva: runoretken teeman mukaisesti)
3. Lopetusruno (kuva: passi)

Pienryhmätilaan mennessä kuvat tuokion kulusta (3kpl) ovat seinällä väärinpäin. Kuvia käännetään esiin yksitellen struktuurin mukaisesti.

KUVA 1:

Käännetään aloitusrunon kuva ja sanotaan aloitusruno:

Aloitusruno

"Nyt on tullut hyvä hetki.

Kohta alkaa runoretki.

Vaellamme maahan uuteen.

Sukellamme salaisuuteen.

Ota mukaan kaveritkin.

Mennään samaa tietä pitkin." (Anna-Mari Kaskinen, Runoretki)

Matkasukat jalkaan laita,

yhdessä nyt matkaa taita.

(Lapset pukevat runoretken ajaksi omat villasukat jalkaan matkalaukusta)

KUVA 2:

Käännetään kuva, joka liittyy käsiteltävään kuvaan.

Otetaan matkalaukusta "yllätyskuori", joka sisältää pienryhmätuokion sisällön.

Toteutetaan pienryhmätuokio ohjeiden mukaan.

KUVA 3:

Käännetään kuva lopetusrunosta ja sanotaan lopetusruno.

Lopetusruno

Runoretki päättyy tähän,

tehtiinkö matkaa paljon vai vähän?

Matkasukat jalasta pois,

ensi kerralla/ viikon päästä matka jatkaa voisi.

(Otetaan villasukat pois jalasta ja leimataan laukusta löytyvät matkapassit).

Passin tarkoituksena on konkretisoida lapselle, kuinka monta kertaa runoretkiryhmä kokoontuu.

Retkien teemat

1. Runoretki: Eläinarvoituksia Afrikasta
2. Runoretki: Haiku-runoja Japanista
3. Runoretki: Ötököiden maailma
4. Runoretki: Matka Kalevalan kankahille
5. Runoretki: Lintuja bongaamaan
6. Runoretki: Musiikin maailmaan
7. Runoretki: Kalastamaan
8. Runoretki: Aamukahville
9. Runoretki: Viikonpäiviin
10. Runoretki: Sohvalle

1. Runoretki: Eläinarvoituksia Afrikasta

Tavoitteet:

- tutustuttaa lapset runoretkien ideaan sekä runojen kieleen ja muotoon, loppusointuihin
- tarjota keksimisen ja hoksaamisen riemua
- tarkastella runoista vieraampia adjektiiveja ja verbejä, pohtia niiden merkitystä (esim. **verkkainen**) yhdessä lasten kanssa keskustellen

Välineet:

- maailman kartta, eläinten kuvat

Retken kulku:

- Alkutorun jälkeen kerrotaan, että tänään lähdetään runoretkelle Afrikkaan. Katsotaan kartasta, missä Afrikka on. Jutellaan, mitä Afrikasta tulee mieleen lapsille (Afrikan tähti – peli?, Leijonakuningas –elokuva? tummaihoiset ihmiset?). Mietitään, mitä eläimiä Afrikassa oikeasti voisi asua.
- Luetaan lapsille eläinarvoituksia afrikkalaisista eläimistä. Korostetaan, että jos keksii, mikä eläin on kyseessä, voi nostaa tietämisen merkiksi käden ylös ja antaa muille vielä miettimisrauhan.
- Kun eläin on keksitty, näytetään sen kuva. Pohditaan vielä runon vaikeita sanoja, tarkoituksena saada selityksiä lapsilta. Yritetään yhdessä liikkua /äännellä niin kuin kyseinen eläin.
- Luetaan seuraava arvoitus.
- Viimeisen arvoituksen jälkeen pieni yhteenveto, mitä lapset olivat mieltä runoista sekä loppurunon.

Kahdeksan Afrikkaan sopivaa eläinarvoitusrunoa Jukka Itkosen runokirjasta ”Krokotiili hikoaa ja muita eläinrunoja”.

2. Runoretki: Haiku-runoja Japanista

Tavoitteet:

- tutustua haiku-runon periaatteeseen
- pohtia ja nimetä luontoon liittyviä substantiiveja
- pohtia ja nimetä kuvailevia sanoja, adjektiiveja. Millainen jokin on?
- Piirtää kuvitus omaan, runorobotilla tehtyyn runoon

Välineet:

- tietokone nettiyhteydellä, esim. mediakirjasto
- värikynät ja piirustuspaperia
- kartta
- haiku-runo paperille kirjoitettuna ja tavutettuna
- time timer?

Retken kulku:

- Kokoonnutaan tilassa, jossa on tietokone.
- Alkurunon jälkeen kerrotaan, että tällä kertaa lähdemme runoretkelle Japaniin. Katsotaan kartasta, missä on Japani. Mietitään yhdessä, mitä Japanista tulee mieleen (pokemon, hello kitty, riisi, puikoilla syöminen?).
- Kerrotaan japanilaisesta haiku-runosta:
Haiku-runoilta ei koskaan anneta nimeä. Ne liittyvät yleensä jotenkin luontoon. Niissä on aina 3 riviä, ensimmäisellä rivillä saa olla yhteensä 5 tavua, toisella rivillä 7 tavua ja kolmannella rivillä 5 tavua. Haiku-runossa ei ole loppusointuja (vrt. esim. viime runoretken eläinrunoihin)
- esimerkki Haiku- runosta (erillinen paperi lapsille näytettäväksi):

Aurinko paistaa.
Minä syön jäätelöä.
Ihana kesä.

Taputetaan sanat riveiltä ja lasketaan tavuja yhdessä. Runossa myös puhuttiin luonnosta (aurinko), eikä siinä ollut loppusointuja (esim. aurinko paistaa- tahdon jäätelöä maistaa).

- tehdään jokaiselle oma, japanilainen haiku-runo tietokoneella. www.yostaja.fi/runorobotti
- Sitä varten jokainen keksii oman luontoon liittyvän sanan ja jonkun kuvailevan sanan, jotka aikuinen kirjoittaa runorobottiin. Robotti antaa valmiin runon ja se luetaan ääneen.
- Aikuinen kirjoittaa runon ylös piirustuspaperiin ja lapsi kuvittaa haiku-runon
- piirtämisen taustalle voi laittaa soimaan japanilaista musiikkia. Piirtämisen aikaa voi tarvittaessa rajoittaa time timerilla
- Lopuksi voidaan katsoa kaikkien piirustukset, jos lapset haluavat niitä esitellä
- Loppurunno

3. Runoretki: Ötököiden maailma

Tavoite:

- rikastuttaa kieltä tutustumalla runossa esiintyviin adjektiiveihin ja verbeihin (esim. sukkela, lipittää)

Välineet:

- kuvakortit runon eläimistä
- bingotarvikkeet: lasihelmet ja bingotaulukot

Retken kulku:

- alkuruno
- Luetaan ”Numeroisen hassu laskuruno”
- Pohditaan yhdessä vieraampia sanoja, mitä ne tarkoittavat. Aikuinen voi esim. antaa vaihtoehtoja: onko HILPEÄ sama kuin iloinen vai surullinen?
- pelataan yhdessä ötökkä-bingoa (aikuinen toimii bingon vetäjänä ja nostaa eläinkortteja, nimeää eläimiä runon mukaan, esim. seikkaileva siili)
- loppuruno

Numeroisen hassu laskuruno löytyy esim. kirjasta ”1 kirjani” (tai 2., 3., 4.jne. kirjani) kirjoittanut A.Cantillon ja Elin Reikerås, suom.Taija Mård.

4. Runoretki: Matka menneisyyteen Kalevalan kankahille

Tavoitteet:

- tutustua vanhaan, suomalaiseen runouteen ja Kalevalan tarinaan Sammon taonnan osalta
- tutustua vanhaan suomalaiseen sanontaan ”Kukaan ei ole seppä syntyessään”
- kuunnella laulu ”Sammon taontaa” (CD: Kalevala (Orffit))

Välineet:

- kuva sepästä ja Elias Lönnrotista
- Soittimet (kapulat, marakassit, rummut/ ämpärit?)
- CD-levy Kalevala (Orffit)

Runoretken kulku:

- alkuruno
- keskustellaan lasten kanssa Kalevalasta ja Elias Lönnrotista
- kerrotaan seppä Ilmarisesta ja hänen Louhelle takomastaan sammosta, ihmekoneesta, joka tuotti omistajalleen jauhoja, suolaa ja rahaa
- katsotaan sepän kuvaa, ja mietitään miten ja millaisia asioita seppä takoo
- mietitään sanontaa ”Kukaan ei ole seppä syntyessään”, mitä se voisi tarkoittaa
- kuunnellaan Orffien laulu ”Sammon taonta”. Kuunnellaan laulu uudestaan ja soitetaan laulun mukana rytmisoittimia
- loppuruno

5. Runoretki: Lintuja bongaamaan

Tavoite:

- tarkastella kahden lintuaiheisen runon avulla suomen kielen sanaa KATSOA, millaisia synonyymejä sille on ja mitä ne tarkoittavat
- laajentaa sanastoa keksimällä lisää synonyymeja KATSOA-verbille ja esittää niitä itse
- tutustua kahteen lintuun

Välineet:

- lintujen kuvat
- naula
- peilit (jokaiselle oma)

Runoretken kulku:

- alkuruno
- Luetaan lintu-runot, näytetään lintujen kuvat ja pohditaan, mitä runot tarkoittavat
- Rytmitetään tiira- runo taputtaen perusrhythmissä (4 taputusta/ rivi) esim. kädet yhteen, kädet yhteen ja polviin, kädet taputtavat vasemmalle, kädet taputtavat oikealle.
- Kysytään lapsilta katsoa -verbin synonyymeja.
(Mahdollisia synonyymeja verbille KATSOA:
tiirata, tirkistellä, kurkistella, kurkistaa, töllätä, töllöttää, vahdata, tuijottaa, tihrustaa, vilkaista, tarkkailla, tähystää, pälyillä, mulkoilla, silmäillä)
- Mietitään yhdessä, miltä näyttävät erilaiset tavat katsoa (peili apuna), esim. kun tiiraillet tarkasti, olet vihainen, tuijotat, olet yllättynyt jne.
- loppuruno

Jukka Itkosen linturunot ”Tiira tiiraa tiiraa” ja ”Kurki, älä kurki” kirjasta ”Tiira tiiraa tiiraa: runoja linnuista” (Itkonen, J. 2016)

6. Runoretki: Musiikin maailmaan

Tavoite:

- tutustutaan ajatukseen runojen säveltämisestä lauluiksi
- liikkua laulujen tahdissa

Välineet:

- Runot (3kpl) kortteina lattialla
- laulujen sanat kuvitettuna
- CD-levy Vauvan Vaaka (laulut: Hiiri mittaa maailmaa, Tämä poika marssii ja Siipileikki)
- tilana Sali
- huiveja siiviksi

Runoretken kulku:

- alkuruno
- Arvotaan laskentalorulla runo, joka luetaan ensimmäisenä
- Luetaan runo ja avataan runoa, mitä sanat tarkoittavat.
- Rytmitetään runoa perusrhythmillä taputtaen.
- Kuunnellaan runosta sävelletty laulu
- Lauletaan laulua yhdessä (kuvat lapsille laulun sanoista)
- liikutaan laulun tahdissa (Lentoharjoituksia -runosta tehdyssä Siipileikki –laulussa voidaan käyttää huiveja siipinä)
- arvotaan ja luetaan seuraava runo jne. (Lentoharjoituksia –runossa lintujen kuvat)
- loppuruno

Käsiteltävät runot ”Jalkajumppa”, ”Hiiri mittaa maailmaa” ja ”Lentoharjoituksia” löytyvät Hannele Huovin runokirjasta Vauvan vaaka (1995).

7. Runoretki: Kalastamaan

Tavoite:

- tutustutaan runojen riimipareihin
- monipuolistetaan sanastoa kalojen nimillä (kalojen kuvat)

Välineet:

- Kalojen kuvat ja magneettionki

Runoretken kulku:

- alkuruno
- luetaan kalarunot (Lipeäkala ja Tuoreimmat kalat ovat mätiä)
- käydään runoja läpi lasten kanssa (vieraammat sanat ja käsitteet) ja katsotaan samalla runossa esiintyvien kalojen kuvia
- ongitaan kaloja magneettiongella lattialta ja kerrataan kalojen nimiä
- mahdollisuus myös pelata kalamuistipeliä, jos sellainen löytyy
- loppuruno

Kalaruno ”Tuoreimmat kalat ovat mätiä” löytyy Jukka Itkosen Astronautin rusinapulla -runokirjasta.

Kalaruno ”Lipeäkala” löytyy Kirsi Kunnaksen kirjasta Tiitiäisen pippurimyly.

8. Runoretki: Aamukahville

Tavoite:

- kielen rikastuttaminen draaman ja interaktiivisuuden avulla, harjoitella riimipareja

Välineet:

- askartelumallit (kana ja kukko), askartelutarvikkeet
- nukketeatterilavastukseen tarvikkeet

Runoretken kulku:

- alkurunno
- Luetaan runo "Aamukahvin ääressä"
- Lapset askartelevat itselleen kana - ja kukkokeppinuket
- Tehdään interaktiivinen nukketeatteriesitys: aikuinen lukee runoa ja lapset esittävät runon mukaan keppinukeilla ja täydentävät puuttuvan riimiparin (aikuinen jättää sanomatta viimeisen sanan "Hyvää huomenta, punahilkka! Miltäs se maistuu kahvi_____")
- loppurunno

Runo "Aamukahvin ääressä" (Immi Hellén) löytyy esim. kirjasta Immi Hellén ja Tuula Korolainen: Hyvää huomenta, Punahilkka!

9. Runoretki: Viikoppäiviin

Tavoitteet:

- samalla tyylillä (esim. alkutavuilla) voidaan tehdä samasta aiheesta (viikoppäivät) erilaisia runoja
- tehdään oma viikoppäiväruno käyttäen erilaisia, itse keksittyjä liikkumiseen liittyviä verbejä

Välineet:

- Kuvat kansanrunoon (löytyy esim. Tuija Saijonkiven Sanaleikki -kirjasta)
- kynää ja paperia oman runon kirjaamiseen

Runoretken kulku:

- alkuruno
- Luetaan kansanruno ja katsotaan runon kuvia
- luetaan uusi viikoppäivä-runo ja pohditaan, mitä verbit tarkoittavat
- keksitään yhdessä oma viikoppäivä-runo, jossa käytetään liikkumista tarkoittavia verbejä (esim. maanantaina marssitaan)
- loppuruno

Maanantaina makkarat tehtiin,

tiistaina tikut vuolttiin,

keskiviikkona keitto keitettiin,

torstaina tupaan kannettiin,

perjantaina perheelle annettiin,

lauantaina liemi latkittiin,

sunnuntaina suut pyyhittiin.

(suomalainen kansanruno)

Maanantaina maristaan,

tiistaina turistaan,

keskiviikkona kikatetaan,

torstaina torutaan,

perjantaina perutaan,

lauantaina lirkutetaan,

sunnuntaina suu supussa.

(Tittamari Marttinen: Mukaelma kansanrunosta)

10.Runoretki: Sohvalle

Tavoitteet:

- Tutustua suomen kielen sanontoihin ja sanojen monimerkityksellisyysiin

Välineet:

- kuvat runoon liittyen
- kaksi karpäslätkää

Runoretken kulku:

- alkurunno
- Luetaan runo
- Avataan runoa ja pysähdytään pohtimaan sanontoja ja sanojen monimerkityksellisyysiä (käytetään apuna kuvia: sohvaperuna, nakkisormet, pitkäkyntinen, sinisilmäinen, kirpputori, koirakuume, matti kukkarossa, omena päivässä pitää lääkärin loitolla)
- Leikitään Läpsy-leikki: Lattialle asetetaan runoon liittyvät kuvat näkyville. Kaksi lasta leikkii samaan aikaan, kumpikin saa oman karpäslätkän. Aikuinen nimeää jonkin kuvan, esim. "Pitkäkyntinen!" ja lapsi läpsäyttää karpäslätkällä vastaavaa kuvaa lattialla mahdollisimman nopeasti (huomaa joissakin 2 oikeaa vastausvaihtoehtoa)
- loppurunno

Sohvaperuna

Sohvaperuna istui uudella sohvalla,
söi perunaa ja nakkeja nakkisormilla.
Ei ollut sohvaperuna pitkäkyntinen,
vaan liian sinisilmäinen.

Oli kaupasta sohvan ostanut
ja sinisilmäisenä suolaisen hinnan maksanut.
Nyt matti kukkarossa oli sohvaperunalla
täytyi vain syödä nakkeja uudella sohvalla.

Koirakuumeeseen sohvaperuna sairastui,

mutta ei hätää: sohvaperuna pelastui!

Myi sohvan kirpputorilla

ja ansaitulla rahalla

osti oman koiran.

Nyt on poissa sohva, on poissa peruna.

Tilalla on koira ja reipas liikkuja.

On terveellistä liikkua ja olla ulkona,

myös omena päivässä pitää lääkärin loitolla.

(S.Savonen)